

Farkas Zoltán

Istvánffy Benedek újonnan felfedezett művei

1999 januárjában jelentős felfedezéssel gazdagodott a magyar zenetörténet-kutatás. Szacsvai Kim Katalin zenetörténész a kismartoni (eisenstadti) dóm kottatárában Istvánffy Benedek két, eddig ismeretlen offertóriumára bukkant. A váratlan „lelet” több szempontból is figyelmet érdemel. Először is, minthogy Istvánffy a XVIII. századi magyarországi zeneszerzés egyik legtehetségesebb (ha nem a legtehetségesebb) alakja, a két kompozíció bizonyára értékes gyarapodására lesz az egyházzenei repertoárnak és a koncertéletnek, s nem pusztán zenetörténeti adatként, hanem élvezetes muzsikaként kap majd helyet a köztudatban. Az offertóriumok előkerülése különösképp azért öröndetes, mert e kiváló képességű komponistának korábban mindössze tíz művét tartotta számon a zenetudomány. Az elemzők számára már eddig is lehetetlennek tűnt, hogy ilyen színvonalon alkotó mester csupán ennyire csekély termést hagyott volna maga után. A két új kompozíció igazolja ezt a vélekedést, s újabb Istvánffy-művek megtalálásának reményével kecsegtet.

Ugyancsak új információkkal szolgál a források lelőhelye. Istvánffy tanulóéveiről ugyanis semmilyen közvetlen adat nem maradt fenn. (Ismeretes, hogy 1757 januárjában Széchenyi László gróf háziorgonistája volt Sopronban, később pedig gróf Széchenyi Antal szolgálatába lépett, aki 1758-tól telepedett le Cenken — mai nevén Nagycenken.) Ugyanakkor számos közvetett bizonyíték utal Istvánffy kismartoni kapcsolataira. Sopron és Nagycenk valamint Kismarton földrajzi közelségén s a kismartoni Esterházy-zenekar gyakori soproni vendégszereplésén túl e viszonyt valószínűsíti, hogy Istvánffy számos mű-

vét másolta le Gregor Wernernek, az Esterházy-udvar Kapellmeisterének, emellett Werner hűm-nusz-sorozatát két saját kompozícióval egészítette ki, s Gloria-tételt komponált az idősebb mester egyik —eredetileg a Nagyhétre szánt— miséjéhez. Az a tény, hogy épp a kismartoni dóm kottatárában maradtak fenn Istvánffy-művek, újabb bizonyíték a későbbi győri székesegyházi kar-nagy és az Esterházy-udvar szoros kapcsolatára.

A két újonnan előkerült kompozíció stílusát tekintve a már eddig is ismert Istvánffy-offertóriumokhoz áll közel, tehát a zeneszerző természetben a legkorszerűbb, immár a bécsi klasszikát előlegző zenei nyelvet képviseli. Mindkét darab kéttételes: egy *Canto I — Canto II* duett, illetve egy tenor-ária s a ráfelelő kórus alkotja formáját. Egyikük (*Ave o crux, spes unica*) a Szent Kereszt megtalálásának ünnepére íródott, s az ünnep vesperás-himnuszának (azaz *Vexilla regis* himnusz 6. strófájának) szövegét használja a tenor-áriához, a kórus szövege pedig az ünnep miséjének kommuniójaként illetve vesperás-antifónaként is használatos könyörgés: *Per signum crucis de inimicis nostris libera nos, Deus noster*. (Ősi liturgikus szöveg efféle, némileg önkényes használatával, más műfajra alkalmazásával az eddig megismert Istvánffy-offertóriumokban is találkozhattunk.) A másik mű (*Offertorium de Beata V. Maria*) duettjének szövege újkori barokk költeménynek tűnik (*Maria, o Mater, Maria, gustum sentio*), a kórus pedig az *Ave Maria* szövegre épül.

Az MTA Zenetudományi Intézet a két „új” offertórium kiadását tervezi (az eddig még publikálatlan Szent Benedek-misével együtt) a *Musicalia Danubiana* sorozatban. A következő oldalak szolgáljanak izelítőül e készülőkötethez.

OFFERTORIUM de SANCTA CRUCE

Aria

Benedek ISTVÁNNFFY

Allegro moderato

Violino I
Violino II
Viola
Tenore
Organo
Violone

f p f p f

f p f p f

f p f p f

5

p

p

p

cresc.

cresc.

cresc.

p

cresc.

p

cresc.

14

f *p*

19

f

24

f *p* *f* *p* *f* *p* *f* *p*

Tenore solo

A - ve, A - ve, o crux, _____ spes u - nica, o

f *p* *f* *p*

Coro

Allegro

Vilono I
 Violino II
 Viola
 Canto I
 II
 Alto
 Tenore
 Basso
 Organo
 Violone

f

Per si - - - gnum cru - - -

6 6 6 \flat 3 # 3 \natural 4 \sharp

f

f

f

Per si - gnum

cis. cru - cis de i - ni - mi - cis

6 3 6 6 6 8 4 3 3 3 3 3 3 3 3 6 3

OFFERTORIUM de BEATA VIRGINE MARIA

Aria

Benedek ISTVÁNFY

Allegro molto

Violino I *f*

Violino II *f*

Viola *f*

Canto I

Canto II

Organo e Violone *f*

7

14

p

pp

21

Musical score for measures 21-28. The score is in treble and bass clefs with a key signature of two sharps (F# and C#). It features a piano (p) dynamic and a crescendo (cresc.) marking. Trills (tr) are present in the upper staves. The bass line consists of a steady eighth-note accompaniment.

29

Musical score for measures 29-35. The score continues in the same key signature. It includes piano (p) and forte (f) dynamics, as well as a crescendo (cresc.) marking. Trills (tr) are used in the upper staves. The bass line continues with eighth-note accompaniment.

36

Musical score for measures 36-40. The score features a forte (f) dynamic and a trill (tr) in the upper staff. The bass line continues with eighth-note accompaniment.

41

Musical score for measures 41-48. The score includes piano (p), crescendo (cresc.), and forte (f) dynamics. Trills (tr) are present in the upper staves. The bass line continues with eighth-note accompaniment.

47

53

Canto I

Ma -

61

ri - a, o - Ma - ter Ma - ri - a, Ma - ri - a - gu - stum

p

Coro

Allegro spiritoso

Oboe I *f*
 Oboe II *f*
 Tromba I *f*
 Tromba II *f*
 Timpano *f*
 Violino I *f* *ff* *f*
 Violino II *f* *ff* *f*
 Viola *f* *ff* *f*
 Canto I
 Alto
 Tenore
 Basso
 Organo
 Violone *f*

A - ve Ma - ri - a gra - ti - a, gra - ti - a ple - - -
 A - ve Ma - ri - a gra - ti - a, gra - ti - a ple - - -
 A - ve Ma - ri - a gra - ti - a, gra - ti - a ple - - -
 A - ve Ma - ri - a gra - ti - a, gra - ti - a ple - - -

8 5 4 6 4 6 4 6 7
 3 3 2 2 2 2 2 2